

Fortioribus autem fortior instat cruciatus. Ad vos autem, mali reges, sunt hi sermones mei, ut discatis sapientiam, et non excidatis. Qui enim custodierint justitiam juste, justificabuntur: et qui didicerint ista, invenient quid respondeant. Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos, et habebitis disciplinam. Clara est enim, et quæ nunquam marcescat sapientia; et facile videtur ab his, qui diligunt eam; et invenitur ab his; qui quærunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se priorem ostendat. Qui de luce vigilaverit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam inveniet foribus suis. Cogitare enim de illa sensus est consummatus: et qui vigilaverit pro illa, cito erit securus. Quoniam dignos se ipsa circumit quærens, et in viis ostendet se illis hilariter, et in omni providentia occurrit illis. Initium erim illius verissima est disciplinæ concupiscentia. Cura ergo disciplinæ dilectio est: et dilectio custoditio legum illius est: custoditio autem legum confirmatio incorruptionis est: incorruptio autem facit esse proximum Deo. Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum. Si ergo delectamini sedibus et stematibus, reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis¹.

Et paulo post: Et si justitiam quis diligit, labores hujus magnas habent virtutes. Sobrietatem enim et sapientiam docet, et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil in vita hominibus².

Nunc jam de libro, qui Ecclesiasticus dicitur, ponenda sunt quæ videntur. De quo hic etiam ea dixisse deputer, quæ de Proverbiorum libro sum prælocutus; quamvis in isto Ecclesiastico plura repererim huic operi necessaria.

¹ Sap. vi, 2-22. — ² Id. vii, 7.

DE ECCLESIASTICO.

Timor Domini scientiæ religiositas. Religiositas custodiet et justificabit cor, jucunditatem atque gaudium dabit. Timenti Dominum bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur. Plenitudo sapientiæ est timere Deum, et plenitudo a fructibus illius. *Et post duos versus:* Corona sapientiæ timor Domini. *Et post quatuor versus:* Radix sapientiæ est timere Dominum: rami enim illius longævi. In thesauris sapientiæ intellectus est, et scientiæ religiositas: execratio autem peccatoribus sapientia. Timor Domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est, non potest justificari. Iracundia enim animositatis illius, subversio illius est. Sapiens usque in tempus sustinebit patiens, et postea redditio jucunditatis. Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius, et labia multorum enarrabunt sensum illius. Concupiscens sapientiam, serva justitiam: et Deus præbebit illam tibi. Sapientia enim et disciplina timor Domini; et quod beneplacitum est illi, fides et mansuetudo, et adimplebit thesauros tuos. Non sis incredibilis timori Domini, et ne accesseris ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, et non scandalizeris labiis tuis. Attende in illis, ne forte cadas, et adducas animæ tuæ confusionem: et revelet Deus abscondita tua, et in medio synagogæ elidat te. Quoniam accessisti maligne ad Dominum, et cor tuum plenum est dolo et fallacia¹.

Fili accedens ad servitatem Dei, sta in timore et justitia, et præpara animam tuam ad tentationem; et deprime cor tuum, et sustine. Declina aurem tuam, et

¹ Eccli. i, 17-40.

excipe verba intellectus, et ne festines in tempus obductionis. Sustine sustentationem Dei, conjungere Deo, et sustine, ut crescat in novissimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe; et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe; quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. Crede Deo, et recuperabit te, et dirige viam tuam, et spera in illum. Serva timorem illius, et in illo veterasce. Metuentes Dominum sustinete misericordiam ejus, et non deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timentis Dominum, credite illi, et non evacuabitur merces vestra. Qui timetis Dominum, sperate in illum, et in oblectatione veniet vobis misericordia. Qui timetis Deum, diligite illum, et illuminabuntur corda vestra. Respicite, filii nationes hominum, et scitote: quis speravit in Domino, et confusus est? permansit in mandatis ejus, et derelictus est? et quis illum invocavit, et despexit illum? Quoniam pius et misericors est Deus, et remittet in tempore tribulationis peccata omnibus exquirentibus se in veritate. Væ duplici corde, et labiis scelestis, et manibus malefacientibus, et peccatori terram ingredienti duabus viis. Væ dissolutis corde, qui non credunt Deo; ideo non proteguntur ab eo. Væ his qui perdidierunt sustinentiam, qui dereliquerunt vias rectas, et diverterunt in vias pravas. Et quid facietis cum inspicere cœperit Deus? Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: et qui diligunt illum, conservabunt viam illius. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt illi, et qui diligunt eum, replebuntur lege ipsius. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius, dicentes: Si poenitentiam non ege-

rimus, incidemus in Dei manus, et non in manus hominum. Secundum enim magnitudinem illius, sic et misericordia ipsius cum ipso¹.

Filii sapientiæ Ecclesia justorum, et natio illorum obedientia et dilectio. Judicium patris audite, filii dilecti, et sic facite ut salvi sitis. *Et post duos versus*: Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, et continebit se ab illis; in oratione dierum exaudietur. Et sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam. Qui honorificat patrem, jucundabitur in filiis. Qui honorat patrem suum, vita vivet longiore: et qui obaudit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Deum, honorat parentes: et quasi dominis serviet his qui se genuerunt. In opere et sermone et omni patientia honora patrem tuum, ut superveniat tibi benedictio a Domino. *Et post tres versus*: Ne glorieris in contumelia patris tui. *Et post tres versus*: Fili, suscipe senectam patris tui, et ne contristes eum in vita illius. Et si defecerit sensu, veniam da, et ne spernas eum in tua virtute. *Et post quatuor versus*: Quam malæ famæ est, qui derelinquit patrem; et est maledictus a Deo, qui exasperat matrem. Fili, in mansuetudine opera tua pefice, et super hominum gloriam diligeris. Quanto magnus es, humilia te in omnibus; et coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, et ab humilibus honoratur. Altiora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper: et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus: Non enim est tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. *Et post tres versus*: Multos enim implana- vit suspicio eorum, et in vanitate detinuit sensus illorum. Cor durum male habebit in novissimo; et qui amat peri-

¹ Eccli. II, 1-23.

culum, in illo peribit. Cor ingrediens duas vias, non habebit successus; et pravicordius in illis scandalizabitur. Cor nequam gravabitur in doloribus; et peccator adjiciet ad peccandum. *Et post duos versus*: Cor sapiens intelligitur in sapientia; et auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. Sapiens cor et intelligibile abstinabit se a peccatis, et in operibus justitiæ successus habebit. Ignem ardentem extinguit aqua; et eleemosyna resistit peccatis: et Deus prospector tui ejus, qui reddit gratiam, meminit in posterum, et in tempore casus tui invenies firmamentum¹.

Fili, eleemosynam pauperis ne fraudes, et oculos tuos ne transvertas a paupere. Animam esurientem ne despexeris, et non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris, et non protrahas datum angustianti. Rogationem contribulati ne abjicias, et non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope non auferas oculos tuos propter iram, et non relinquo quærentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. Exaudiet autem eum, qui fecit illum. Congregationi pauperum affabilem te facito, et presbytero humilia animam tuam, et magnato humilia caput tuum. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, et redde debitum tuum, et responde illi pacifica in mansuetudine. Libera eum, qui injuriam patitur, de manu superbi; et non acide feras in anima tua. In judicando esto misericors, pupillis ut pater, et pro viro matri illorum; et eris velut filius Altissimi obaudiens, et miserebitur tui magis quam mater. Sapientia filiis suis vitam inspiravit, et suscipit inquirentes se, et præbit in via justitiæ. Et qui illam diligit, diligit vitam, et qui vigilaverint ad

¹ Eccli. iii, 1-34.

illam, complectentur placorem ejus. Qui tenuerint illam, vitam hæreditabunt, et quo introibit benedicet Deus. Qui serviunt ei, obsequentes erunt sancto; et eos qui diligunt illam, diligit Deus. Qui audit illam judicat gentes; et qui intuetur illam, permanebit confidens. Si crediderit ei, hæreditabit illam, et erunt in confirmatione creaturæ illorum. Quoniam in tentatione ambulat cum eo: et imprimis elegit eum. Timorem et metum et probationem inducet super illum, et eruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ; donec tentet illum in cogitationibus illius, et credat animæ illius. Et firmabit illum, et iter adducet directum ad illum, et lætificabit illum; et denudabit abscondita sua illi, et thesaurizabit super illum scientiam et intellectum justitiæ. Si autem oberraverit, derelinquet illum, et tradet eum in manus inimici sui. Fili, conserva tempus, et devota a malo. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, et est confusio adducens gloriam et gratiam. Non accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium. Non reverearis proximum tuum in casu suo, nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore ejus. In lingua enim agnoscitur sapientia et sensus, et scientia et doctrina in verbis veritatis, et firmamentum in operibus justitiæ. Non contradicas veritati ullo modo, et de mendacio ineruditionis tuæ confundere. Non confundaris confiteri peccata tua, et ne subicias te homini pro peccato. Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum fluvii. In justitia agonizare pro anima tua, et usque ad mortem certa pro justitia; et Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Noli citatus esse in lingua tua, et inutilis et remissus in operibus tuis. Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, et opprimens subjectos tibi.

Non sit porrecta manus tua ad capiendum, et ad dandum collecta !.

Noli attendere ad possessiones iniquas, et ne dixeris, Est mihi sufficiens vita. Nihil enim proderit in tempore vindictæ et obductionis. Non sequaris concupiscentiam cordis, et ne dixeris : Quomodo potui, aut quis me subijciat propter facta mea ? Deus enim vindicans vindicabit. Et ne dixeris : Peccavi et quid accidit mihi triste ? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiatu peccatorum noli esse sine metu : neque adjicias peccatum super peccatum : et ne dicas : Miseratio Dei magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim et ira ab illo cito proximat, et in peccatores respicit ira illius. Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te. Noli anxius esse in divitiis injustis ; nihil enim proderunt tibi in die obductionis et vindictæ. Non ventiles te in omni vento, et non eas in omni via. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via Dei, et in veritate sensus tui et scientia ; et prosequatur te verbum pacis et justitiæ. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, ut intelligas, et cum sapientia feras responsum verum. Si est tibi intellectus, responde proximo : sin autem, sit manus tua super os tuum ; ne capiaris verbo indiscipulato, et confundaris. Honor et gloria in sermone sensati : lingua vero imprudentis subversio est ipsius. Non appelleris susurro in vita tua, et in lingua tua ne capiaris, et confundaris. Superfurem enim est confusio, et poenitentia, et denotatio pessima super bilinguem : susurratori autem odium et inimicitia et contumelia. Justifica pusillum, et magnum similiter ?.

Eccli. iv, 1-36. Id. v, 1-18.

Noli fieri pro amico inimicus proximo : improprium enim et contumeliam malus hæreditabit, et omnis peccator invidus et bilinguis. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus : ne forte elidatur virtus tua per stultitiam. *Et post septem versus* : Multi pacifici sint tibi ; et consiliarius sit tibi unus de mille. Si possides amicum, in tentatione posside eum, et non facile credas illi temetipsum. Est enim amicus secundum tempus suum, et non permanebit in die tribulationis : et est amicus qui egreditur ad inimicitiam : et est amicus qui odium et rixam et convicia denudabit. Est autem amicus socius mensæ, et non permanebit in die necessitatis. Amicus si permanserit fixus, erit tibi quasi coequalis, et in domesticis tuis fiducialiter aget. Si humiliaverit se contra te, et a facie tua absconderit se, unanimum habebis amicitiam bonam. Ab inimicis tuis separare ; et ab amicis tuis attende. Amicus fidelis protectio fortis : qui autem invenit illum, invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio, et non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis, medicamentum vitæ et immortalitatis : et qui metuunt Dominum, inveniunt illum. Qui timet Deum, æque habebit amicitiam bonam ; quoniam secundum illum erit amicus illius. Filia juventute tua excipe doctrinam, et usque ad canos invenies sapientiam. Quasi is qui arat et seminat, accede ad illam, et sustine bonos fructus illius. In opere enim illius exiguum laborabis, et cito edes de generationibus illius. Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus, et non permanebit in illa excors. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis, et non demorabuntur projicere illam. *Et post duos versus* : Quibus autem agnita est, permanet usque ad conspectum Dei. Audi, fili, et accipe consilium intellectus, et ne abjicias consilium meum. Injice

pedem tuum in compedes illius, et in torquem ejus col-
lum tuum. Subjice humerum tuum, et porta illam, et
ne accedieris vinculis ejus. In omni animo tuo accede ad
illam, et in omni virtute tua conserva vias ejus. Investiga
illam, et manifestabitur tibi; et continens factus ne de-
reliqueris eam: in novissimis enim invenies requiem in
ea, et convertetur tibi in oblectationem: et erunt tibi
compedes in protectionem fortitudinis et bases virtutis,
et torques illius in stolam gloriæ. *Et post quatuor ver-
sus*: Fili, si attenderis mihi, disces: et si accommo-
daveris animam tuam, sapiens eris. Et si inclinaveris au-
rem tuam, excipies doctrinam: et si dilexeris audire,
sapiens eris. In multitudine presbyterorum prudentium
sta, et sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem
narrationem Dei possis audire, et proverbia laudis ne
effugiant te. Et si videris sensatum, evigila ad illum, et
gradus ostiorum illius exerat pes tuus. Cogitatum habe
in præceptis Dei, et in mandatis illius maxime assiduus
esto: et ipse dabit cor tibi, et concupiscentia sapientiæ
dabitur tibi¹.

Noli facere mala, et non te apprehendent. Discede ab
iniquo, et deficient mala abs te. Non semines mala in sul-
cis injustitiæ, et non metes ea in septuplum. Noli quæ-
rere ab homine ducatum, neque a rege cathedram hono-
ris. Non te justifices ante Deum, quoniam agnitor cordis
ipse est: et penes regem noli velle videri sapiens. Noli
quærere fieri iudex, nisi si vales virtute irrumperè ini-
quitates: ne forte extremiscas faciem potentis, et ponas
scandalum in agilitate tua. Non pecces in multitudinem
civitatis, nec te immittas in populum: neque alliges du-
plicia peccata: nec enim in uno eris immunis. Noli esse
pusillanimitis in anima tua. Exorare, et facere elemosy-

¹ Eccli. vi, 1-37.

nam non despicias. Ne dicas: In multitudine munerum
meorum respiciet Dominus, et offerente me Deo altissi-
mo, suscipiet munera mea. Non irrideas hominem in ama-
ritudine animæ: est enim qui humiliat et exaltat Deus.
Noli arare mendacium adversus fratrem tuum, neque in
amicum similiter facias. Noli velle mentiri omne menda-
cium: assiduitas enim illius non est bona. Noli verbosus
esse in multitudine presbyterorum¹. *Et post duodecim
versus*: Non lædas servum operantem in veritate, neque
mercenarium dantem animam suam. Servus sensatus sit
tibi dilectus quasi anima tua; non defraudes illum liber-
tate, neque inopem relinquant illum². *Et post duos ver-
sus*: Filii tibi sunt? erudi illos, et curva illos a pueritia
illorum. Pecora tibi sunt? attende illis. Filiae tibi sunt?
serva corpus illarum, et non ostendas hilarem faciem
tuam ad illas. Trade filiam, et grande opus feceris; et ho-
mini sensato da illam. Mulier si est tibi secundum animam
tuam, non projicias illam; et odibili non credas te in toto
corde. Honora patrem tuum, et gemitus matris tuæ ne
obliviscaris. Memento enim, quoniam nisi per illos natus
non fuisses; et retribue illis, quomodo et illi tibi. In tota
anima tua time Deum; et sacerdotes illius sanctifica. In
omni virtute dilige Deum, qui te fecit; et ministros ejus
non derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua; et ho-
norifica sacerdotes³. *Et post sex versus*: Et pauperi
porrige manum tuam, ut perficiatur benedictio tua. Gra-
tia datus in conspectu omnis viventis, et a mortuo non
prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione
et cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infir-
mum: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus
operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non
peccabis⁴.

¹ Eccli. vii, 1-15. — ² Ibid. 22, 23. — ³ Ibid. 25-36. — ⁴ Ibid. 37-40.

Non litiges cum homine potente; ne forte incidas in manus illius. Non contendas cum homine locuplete, ne forte contra concitet litem tibi. Multos enim perdidit aurum; et usque ad cor regum extendit, et convertit. Non litiges cum homine linguoso, et non strues in ignem illius ligna¹. *Et post duos versus*: Ne despicias hominem avertentem se a peccato, neque improperes ei: memento quoniam omnes sumus in correptione. Ne spernas hominem in sua senecta: etenim ex nobis senescunt. Noli de mortuo inimico tuo gaudere, sciens quoniam omnes morimur, et in gaudium nolumus venire. Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium, et in proverbii illorum conversare? Ab ipsis enim discas doctrinam intellectus, et servire magnatis sine querela. Non te prætereant narratio seniorum: et ipsi enim didicerunt a patribus suis. Quoniam ab ipsis discas intellectum, et in tempore necessitatis responsum². *Et post sexdecim versus*: Cum factis ne consilium habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ ipsis placent. Coram extraneo ne facias consilium: nescis enim quid pariet³.

Et post duos versus: Non zeles mulierem sinus tui. *Et post septem versus*: Virginem ne concupiscas, ne forte scandalizeris in decore ejus. Non des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te et hæreditatem tuam: *Et post duos versus*: Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam. *Et post duodecim versus*: Ne derelinquas amicum antiquum: novus enim non erit similis illi. Vinum novum amicus novus; veterascet, et cum suavitate bibes illud. Non zeles gloriam et opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit ipsius subversio. Non placeat tibi injuria injustorum. *Et post duos versus*: Longe abesto ab homine potestatem

¹ Eccli. viii, 1-6. — ² Ibid. 6-12. — ³ Ibid. 20, 21.

habente occidendi, et non suspicaberis timorem mortis. Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere; ne forte auferat vitam tuam. *Et post quatuor versus*: Et cum sapientibus et prudentibus tracta. Viri justi sint tibi convivæ; et in timore Dei sit gloriatio tibi¹.

Et post quinquaginta-tres versus: Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum; semen autem hoc exhonorabitur hominum, quod præterit mandata Domini. In medio fratrum illorum rector in honore; et qui timent Dominum, erunt in oculis illius. Gloria divitum, honoratorum, et pauperum, timor Dei est. Non despicias hominem justum pauperem, et non magnificaveris virum peccatorem divitem. Magnus, et judex, et potens est in honore, et non est major illo qui timet Deum. Servo sensato liberi servient: vir prudens et disciplinatus non murmurabit correptus. *Et post quinque versus*: Fili, in mansuetudine serva animam tuam, et da illi honorem secundum meritum suum².

Et post sex versus: Sapientia humiliati exaltabit caput ipsius, et in medio magnatorum consedere illum faciet. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glorieris unquam, nec in die honoris tui extollaris. *Et post sex versus*: Priusquam interrogas, non vituperes quemquam; et cum interrogaveris, corripe juste. Priusquam audias, ne respondeas verbum; et in medio seniorum ne adjicias loqui. De re ea quæ te non molestat, ne certaveris: et in judicio peccatorum ne consistas. Fili, ne in multis sint actus tui: et si dives fueris, non eris immunis a delicto. Si enim secutus fueris, non apprehendes: et

¹ Eccli. ix, 1-22. — ² Id. x, 23-28 et 31.

non effugies, si præcucurreris. *Et post viginti versus*: Ne manseris in operibus peccatorum: fide autem in Deo, et mane in loco tuo. *Et post aliquot versus*: Ante mortem ne laudes hominem quemquam. *Et post unum versum*: Non omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim insidiæ dolosi sunt. Sicut enim eructant præcordia infantium, et sicut perdix inducitur in foveam, et ut caprea in laqueum, sic et cor superborum; et sicut prospector videns casum proximi sui. Bona enim in mala convertens insidiatur, et in electis imponet maculam. A scintilla una augetur ignis, et ab uno doloso augetur sanguis. Homo vero peccator sanguini insidiatur. Attende tibi a pestifero; fabricat enim mala: ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, et subvertet te in torpore, et alienabit te a tuis propriis¹.

Si benefeceris, scito cui benefeceris, et erit gratia in bonis tuis multa. Benefac justo, et invenies retributionem magnam; et si non ab ipso, certe a Deo. Non est eis bene, qui assidui sunt in malis, et elemosynas non danti: quoniam et Altissimus odio habet peccatores, et misertus est poenitentibus. Da misericordi, et ne susceperis peccatorem. Benefac humili, et ne dederis impio. Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit: nam duplicia mala invenies in omnibus bonis: quoniam et Altissimus odio habet peccatores, et impiis reddet vindictam. *Et post quatuor versus*: Non credas inimico tuo in æternum: sicut enim ærumentum, æruginat nequitia illius. Et si humiliatus vadat curvus, adjice animum tuum, et custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam; ne conversus stet in loco tuo: ne forte conversus in locum tuum, inquiret cathedram tuam, et

¹ Eccli. xi, 1-36.

in novissimo agnoscas verba mea, et in sermonibus meis stimuleris. Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus qui appropiant bestiis? Sic et qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis ejus, una hora tecum permanebit; si autem declinaveris, non supportabit. In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur, ut subvertat te in foveam. In oculis suis lacrymatur inimicus; et si invenerit tempus, non satiabitur sanguine. Si incurrerint mala tibi, invenies eum illic priorem. In oculis suis lacrymatur inimicus, et quasi adjuvans suffodiet plantas tuas. Caput suum movebit, et plaudebit manu; et multa susurrans commutabit vultum suum¹.

Et post sexaginta et unum versus: Bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: et nequissima paupertas in ore impii². *Et post tres versus*: Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristitia delicti. Felix qui non habuit animi sui tristitiam, et non excidit ab spe sua. Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum? *Et post quatuordecim versus*: Fili, si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer. Memor esto, quoniam mors non tardat, et testamentum inferorum, quia demonstratum est tibi: testamentum enim hujus mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas exporrigens da pauperi. *Et post sexdecim versus*: Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in justitia sua meditabitur, et in sensu suo cogitabit circumspectionem Dei: Qui excogitat vias illius in corde suo, et in absconditis illius intelligens³.

Et post viginti-quinque versus: Homines stulti non apprehendent illam; et homines sensati obviabant illi.

¹ Eccli. xii, 1-19. — ² Id. xiii, 30. — ³ Id. xiv, 1-3, 11-13 et 22.

Homines stulti non videbunt illam ; longe enim abest a superbia et dolo. Viri mendaces non erunt memores illius ; et viri veraces inveniuntur in illa, et successum habebunt usque ad inspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris : quoniam a Deo profecta est sapientia. Sapientiae enim Dei astabit laus ; et in ore fideli abundabit, et dominator eam illi dabit. Non dixeris : per Deum abest ; quae enim odit ne feceris. Non dicas : Ille me implanavit : non enim necessarii sunt illi homines impii. Omne execrumentum erroris odit Deus, et non erit amabile timentibus illum. Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui : Adjecit mandata et praecepta sua : si volueris servare mandata, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam et ignem, ad quod voles porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum ; quod placuerit ei, dabitur illi. Quoniam multa sapientia Dei, et fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. Oculi Dei ad timentes eum, et ipse agnoscet omnem operam hominis. Nemini mandavit impie agere ; et nemini dedit spatium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium¹.

Et ne jucunderis in filiis impiis, si multiplicentur : non oblecteris super ipsos, si non est timor Dei cum illis. Non credas vitae illorum, et ne respexeris in labores illorum. Melior est enim unus timens Deum, quam mille filii impii : et utile est mori sine filiis, quam relinquere filios impios. *Et post viginti et unum versus* : Non dicas : A Deo abscondar, et ex summo quis mei memorabitur ??

Et paulo post : Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem illorum, et omnes iniquitates eorum in conspectu Dei. Eleemosyna viri quasi signaculum cum ipso,

¹ Eccli. xv, 7-22. — ² Id. xvi, 1-4 et 16.

et gratiam hominis quasi pupillam conservabit : et postea resurget, et retribuet illis retributionem unicuique in caput illorum, et convertet in interiores partes terrae : Poenitentibus autem dedit viam justitiae, et confirmavit deficientes sustinere, et destinavit illis sortem veritatis. Convertere ad Deum, et relinque peccata tua : precare ante faciem, et minue offendiculum. Revertere ad Deum, et avertere ab injustitia tua, et nimis odito execrationem. *Et post novem versus* : Quam magna misericordia Dei, et propitiatio illius convertentibus ad se. Nec enim omnia possunt esse in hominibus ; quoniam non est immortalis filius hominis¹.

Et post triginta versus : Miseretur excipientium doctrinam miserationis, et qui festinant in judiciis ejus. Fili, in bonis non des querelam, et in omni dato non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros ? Sic et verbum melius quam datum. Nonne ecce verbum supra datum bonum ? et utraque cum homine justificato. Stultus acriter improperebit, et datus indisciplinati tabescere facit oculos. Ante iudicium para justitiam tibi, et antequam loquaris disce. Et ante languorem adhibe medicinam, et ante iudicium interroga te ipsum ; et in conspectu Dei invenies propitiationem. Ante languorem humilia te, et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam. Non impediaris orare semper, et non verearis usque ad mortem justificari ; quoniam merces Dei manet in aeternum. Ante orationem praepara animam tuam, et noli esse quasi homo, qui tentat Deum. *Et post sex versus* : Homo sapiens in omnibus metuet, et in diebus delictorum attendet ab inertia. *Et post quinque versus* : Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere. Si praestes animae tuae concupiscentias ejus, fa-

¹ Eccli. xvii, 17-29.